

УДК 37.014.623

**Болтянська Н.І. к.т.н, доцент,
Болтянський О.В. к.т.н, доцент**

Таврійський державний агротехнологічний університет

СИСТЕМА ВЗАЄМОВІДНОСИН У ВНЗ: КУРАТОР - СТУДЕНТ

Анотація. Розглянуто особливості завдань та функцій куратора, позитивні та негативні стилі управління академічною групою, визначені стилі та принципи роботи куратора.

Ключові слова: вища школа, куратор, студент, принципи, стиль керівництва.

Постановка проблеми. Значна роль у особистісному розвитку майбутнього професіонала належить куратору академічної групи. Саме від організаторських та особистісно–професійних якостей куратора залежить вектор професійного та особистісного становлення майбутніх спеціалістів і, особливо, фахівців аграрного спрямування. Виховний процес слід організувати так, щоб студент став суб'єктом педагогічної діяльності та її активним учасником. Тоді суб'єкт-суб'єктні стосунки дадуть майбутньому фахівцеві можливість самовдосконалюватися та самостверджуватися. Ці процеси сприятимуть оволодінню студентом секретами сучасної науки та формуванню найкращих рис його характеру [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблематиці роботи кураторів присвятили свої публікації такі дослідники як О. Власова, Т. Волковницька, С. Чебоненко. При тому, науковці зосередили увагу на необхідності формування готовності у студентів до навчання, руйнацію роками вироблених у них установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій набутих в середній школі, набуття нових навичок та вмінь здійснювати саморегуляцію, надання куратором практичної допомоги у вирішенні багатьох питань і проблем, створенні органів студентського самоврядування, залученні до суспільного життя вишу, використанні куратором варіативних форм і методів як індивідуальної, так і групової роботи зі студентами, тематиці виховних годин, педагогічній майстерності кураторів тощо. Проте, питання, що стосуються принципів та компонентів роботи ку-

ратора академічної групи у вищому навчальному закладі ними практично не розглядалися.

Формулювання цілей статті. Метою даної науково-методичної роботи є визначення принципів та змісту компонентів роботи, що сприяють становленню викладача вишу як куратора академічної групи

Виклад основного матеріалу досліджень. Розглядаючи виховний процес як організацію творчої взаємодії куратора й студента, проявляючи увагу до особистості майбутнього фахівця, не можна забувати про особистість куратора, його інтелектуальні, моральні, психологічні знання. У навчально-виховному процесі ВНЗ важливо дбати про те, щоб майбутні фахівці постійно перебували в ситуації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, збагачували свій внутрішній світ у спілкуванні з однокурсниками, викладачами, куратором [1].

Вищі навчальні заклади освіти висувають до роботи куратора вимоги, серед яких домінують теоретичні та практичні знання про освіту й виховання. Наявність цих знань виступає запорукою успішної підготовки студентів. Ефективність виховного процесу безпосередньо залежить від якостей куратора, його професійності. Під час виховної роботи, куратор веде спостереження за студентами, вивчає їх, планує заходи, сприяє згуртуванню колективу академічної групи, підштовхує до соціалізації та професіоналізації, допомагає у складних ситуаціях. Куратор допомагає студентам розкрити свій навчальний потенціал, допомагає розпізнати наукові схильності, сприяти участі у наукових гуртках, предметних олімпіадах, конкурсах, конференціях. Куратор має великий виховний вплив на формування професійної зацікавленості студентів та пов'язані з ним самоствердження та самоактуалізацію, сприяння розвитку знань і навичок, формування світогляду. Багато в чому від куратора залежить атмосфера та психологічний клімат у групі. Куратор має великі можливості у сприянні формуванню загальноприйнятих цінностей й стандарту поведінки, у потрібний момент внести потрібні корективи. Єдність групи спостерігається тоді, коли куратор зміг сформувати у студентів позитивне ставлення одне до одного, дружні стосунки у колективі, доброзичливу атмосферу, які сприяють повноцінному процесу отримання освіти. Виховний вплив куратора має бути непомітним, але відчутним, тоді можна говорити про професійність такого педагога. Адже при такому впливі легко формувати традиції, довірчі стосунки, здоровий колектив.

Найбільш важливі складові іміджу куратора у вищому навчальному закладі.

- професіоналізм – безумовна вимога, без якої не може йтися про фахівця в будь-якій галузі. Тому дуже важливим є постійне професійне зростання куратора, підвищення рівня його майстерності.

– компетентність – важлива складова, що припускає динамізм, швидку (і доречну) реакцію на умови, що змінюються, і обставини його кураторської діяльності.

– гуманітарна освіченість. Куратор у вищій школі є провідником гуманістичних цінностей, тому суспільству необхідний викладач, що має уявлення про все багатство людської культури і сам здатний на самовдосконалення.

– носій етикетного (еталонного) спілкування. Етикетне спілкування реалізується через вербальні (мовні) і невербальні (немовні) засоби. Мовний етикет вимагає відповідності культурним нормам мови (не тільки граматична і стилістична письменність, але і відсутність вульгарних слів, нецензурних виразів).

Дослідники стверджують, що 92 % враження від людини залежить від того, як людина виглядає і „звучить”. Це означає, що в створенні привабливого іміджу немовні засоби етикетного спілкування часто мають більше значення, чим слова. Так, в першу чергу, увага зазвичай звертається на зовнішність (одяг, зачіску, охайність, відчуття міри, відповідність ситуації, косметики, прикраси.). Манера поведінки куратора (міміка, жести, пози, хода) також є важливим джерелом інформації про нього.

Провідну роль в створенні іміджу грають ефекти фасцинації і аттракції. Фасцинація (чарівність, чарівливість) – словесна дія на людей, при якій досягається мінімізація втрати інформації. Можна говорити монотонно і занудно, або інтенсивно і енергійно. Кожна з манер викличе різний ефект у слухачів. Для куратора особливо важливо опанувати мистецтвом публічного виступу, використовувати елементи фасцинації. Аттракція (залучення, тяжіння) – зовні фіксоване емоційне відношення людини до партнера у вигляді прояву до нього симпатії або готовності до спілкування. Процес аттракції є виникненням позитивного емоційного відношення при сприйнятті іншої людини. Зрозуміло, що похмурий вигляд, погляд убік не налаштовує оточуючих до нас, тоді як усмішка, кивок згоди, доброзичливий погляд допомагають налагодити контакт [2]. Відповідно до функціональних обов’язків робота куратора академічної групи має бути спрямована на допомогу молодій людині набути соціального досвіду поведінки, сформувані національну свідомість, ціннісних орієнтирів і розвинути індивідуальні якості особистості [3].

Професійна компетентність педагога-куратора є головним елементом його професіоналізму і діяльності. Для того, щоб куратор академічної групи мав високі показники професіоналізму, а також високий професійний і соціальний статус, він повинен постійно саморозвиватися й самовдосконалюватися.

Викладачу вищого навчального закладу не легко виконувати усі ці функції. Посада куратора академічної групи покликана сприяти розв'язанню проблем студентів як у плані розвитку розумових, моральних здібностей, так і в плані професійних якостей майбутніх фахівців на засадах педагогічної взаємодії.

Педагогічна взаємодія – це обмін інформацією, пізнання особистості студента куратором, організація спільної творчої діяльності й побудова взаємин за допомогою різноманітних комунікативних засобів, збіг спрямованості педагогічного впливу і відповідної реакції учасників виховного процесу. Взаємодія у виховному процесі реалізується шляхом створення ситуації психологічної єдності; забезпечення можливості самовираження особистості; прихованого керування ініціативою студентів. Виховний процес, заснований на педагогічній взаємодії, забезпечує ефект спільного розуміння, спільної оцінки, які стимулюють перспективу зростання студентів, розвиток професійних поглядів, активної професійної позиції та творчого стилю їх діяльності [3].

Взаємодія та співтворчість в системі «куратор – студенти» змінює позицію педагога у вузівському процесі. Завдання куратора полягає в тому, щоб, не знижуючи власної активності, стимулювати активні дії майбутніх фахівців. Для цього необхідні: довірливість у спілкуванні зі студентами; діалогічність, уміння слухати майбутнього фахівця; взаєморозуміння, без якого немає педагогічної взаємодії та співпраці в системі стосунків «куратор – студенти»; психологічне взаєморозуміння між учасниками виховного процесу; відмова педагога від диктату, що сприятиме формуванню атмосфери співпраці і співтворчості під час проведення виховної роботи.

Серед основних стилів керівництва академічною групою можна назвати такі стилі як [4]:

1. *Куратор-диктатор*. Даний стиль є ефективним на етапі адаптації студентів, коли вони ще не знають, які завдання виконувати, які існують вимоги і процедури, коли ще не сформовані органи студентського самоуправління і існують обмеження в часі для прийняття рішень. Цей стиль є найменш результативним, якщо куратор буде тяжіти до дрібної опіки і частіше звертатиме увагу на зовнішні, більш формальні показники діяльності окремих сту-

дентів та групи в цілому. Студенти будуть втрачати ініціативу, взаємовідносини в групі ставатимуть напруженими, вони будуть прагнути уникати свого куратора, пропускати заняття, прискіпливо ставитися до його самооцінки та комунікативної культури, вміння справлятися зі своїми емоціями.

2. *Куратор-бюрократ.* Такі куратори працюють формально, спираючись виключно на існуючі положення, розпорядження, плани і стежать за тим, щоб студенти їх точно виконували. Цей стиль є придатним, коли студентам треба довести правила внутрішнього розпорядку, певні вимоги з питань безпеки або стандарти пов'язані зі збереженням майна в навчальному корпусі чи гуртожитку тощо. Куратор-бюрократ пунктуально здійснює облік відвідування навчальних занять, презентує студентам вимоги адміністрації вишу. Поряд з тим, практично не цікавиться життям групи і системою взаємовідносин. Студенти втрачають інтерес та зацікавленість в роботі та взаємодії і роблять лише те, що від них очікують і не більше.

3. *Куратор-демократ.* Важливе місце куратор відводить співпраці з групою, адекватній оцінці як окремих студентів, так і групи в цілому. Зацікавлює у прояві ініціативи, вважає за потрібне заглиблюватися в життя групи і інформує про різні аспекти їх діяльності, стимулює студентів через заохочення, надає можливість розвиватися студентському самоврядуванню, формує колективну відповідальність. Разом з тим, зловживання цим стилем часом призводить до загострення проблем, що пов'язані з втіленням різних помилкових ідей студентів, затягуванням часу при прийнятті рішення куратором, зменшення уваги до відвідування студентами занять, виконання ними навчальних програм, їх успішності у навчанні.

4. *Куратор-ліберал.* Цей стиль у перекладі з французької мови означає «дозвольте робити» і характеризує куратора, який надає можливість студентам максимальну свободу самим проявляти ініціативу за відсутності належного контролю за ходом виконання запланованих заходів. Якщо студентська група є достатньо сформованою, активно працюють органи студентського самоврядування, а студенти є надійними та відповідальними і прагнуть самі вирішувати свої проблеми, то такий стиль може бути виправданий. Але перекладення обов'язків куратора на плечі студентів і сподівання на те, що студенти можуть виконувати роботу за нього, негативно позначається на формуванні позитивного психологічного клімату в групі, викликає невимогливість та відсутність емоційних контактів зі студентами, у деяких студентів формується прагнення перекладати виконання поставлених завдань на інших, куратор не завжди готовий до прийняття необхідних важливих рішень.

В основі діяльності куратора мають лежати вихідні принципи, що є основою регуляції відносин в системі «куратор – академічна група», «куратор – студент», «куратор – адміністрація вишу», «куратор – батьки студента».

До основних принципів можна віднести:

- принцип отримання всебічної інформації як про окремого студента так і про групу;
- принцип відкритості планування та послідовності роботи;
- принцип актуалізації, диференціації та індивідуалізації завдань та впливів на студентів;
- принцип інтеграції зусиль різних суб'єктів навчально-виховного процесу;
- принцип взаємної відповідальності куратора і студентів;
- принцип контролю за роботою та стимулювання діяльності до заохочення або покарання студентів);
- принцип підтримки студентів;
- принцип доцільної організації вільного часу та дозвілля;
- принцип звітності за результатами роботи.

Реалізація даних принципів можлива за умови визначення змісту компонентів, що сприятимуть ефективному становленню куратора академічної групи та виконанню вище зазначених завдань та функцій:

- *організаційний компонент*: навчання кураторів організовувати свою роботу згідно існуючих положень та планів виховної роботи вишу та користуватися засобами психологічної діагностики особистісних властивостей студентів застосовуючи різні методики, проводити соціологічні вимірювання системи взаємовідносин в групі;

- *технологічний компонент*: створення умов для розвитку професійно важливої компетентності куратора та особистісних якостей, які дозволяють застосовувати наявні знання та навички, ставити себе на місце суб'єкта виховного впливу;

- *цільовий компонент*: виділення основних напрямів та завдань в роботі куратора, розвиток вміння ставити конкретні завдання, цілі як перед окремим студентом, так і перед групою;

- *результативний компонент*: спираючись на роботу куратора на розвиток мотивації у студентів до навчання, поглибленого вивчення дисциплін через демонстрацію власного прикладу, орієнтацію на практичне застосування знань, створення позитивних традицій в академічній групі [4].

Висновки. У вищому навчальному закладі повинна приділятися значна увага реалізації педагогічних принципів та змісту компонентів необхідних для становлення куратора як педагога, який здатен організувати не лише свою роботу, а й формувати громадянську позицію і водночас виховувати студентів, достатньо ефективно взаємодіяти з ними, впроваджувати соціально значущі заходи та об'єднувати студентський колектив спільними цілями та діяльністю, вливати на вироблення у них почуття взаємної відповідальності та взаємодії.

Бібліографічний список:

1. Кузьменко Н. В. Роль куратора у формуванні самоствердження студента / Н. В. Кузьменко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць / гол. ред. проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009. – № 24. – С. 105 – 112.
2. Дубасенюк О.А. Методичні рекомендації керівнику академічної групи з виховної роботи педуніверситету / О.А. Дубасенюк // Житомир, 2000. – № 3.– С. 4 – 16.
3. Козілковська Н.Я. Позааудиторна робота студентів ВНЗ як чинник підвищення якості освіти / Н. Я. Козілковська // Наука і вища освіта в Україні. – 2008.
4. Третяк О. С. Завдання, функції, принципи, компоненти та стилі роботи куратора академічної групи у вищому навчальному закладі / О. С. Третяк // Питання педагогіки. - Вісник Національного університету оборони України, 2014 №3 (40).-С.159-163.

Boltianska N., Boltianskyi O. System of relationships in the higher educational institution: curator – student

Summary. The features of the curators' tasks and functions, the positive and negative styles of an academic group management and the principles of the curators' work are considered in the article.

Key words: higher school, curator, student, principles, leadership style.